

Savo manuš ajso dživipen, savo dživipen ajso čačipen

Romano hangos

12₇ Kč

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 9 • ČÍSLO 22-23 • VYŠLO 13. PROSINCE 2007

zprávy

PRAHA – Na týdně mediální různorodosti UDIVERSUM, který se koná pod záštitou Syndikátu novinářů ČR a potrvá až do 20. 12., propaguje Společenství Romů na Moravě v Brně vydávaný čtrnáctideník Romano hangos. Cílem akce je seznámit veřejnost s existencí celé řady médií mimo komerčně úspěšný či veřejnoprávní hlavní proud.

PRAHA – Romiten je název fotografické soutěže, kterou vyhlásil Český rozhlas on-line. Jak amatéři, tak profesionálové do ní můžou posílat své snímky a podmínka je jediná – námět ze života Romů.

MOST – Neustálý nepořádek a krádeže, na to si už roky stěžují lidé v Mostě. Vadí jim konkrétně blok domů poblíž centra, ve kterém žijí desítky sociálně slabých. Situaci teď má zklidnit nová služebna městské policie, která tu začala fungovat počátkem prosince.

ČESKÉ BUDĚJOVICE – Jako cikánské batole ho našli vojáci ve sněhu u Kolína. Dostal se do sirotčince, odkud si ho adoptovali noví rodiče. Dnes pětapadesátiletý Paly Paštika z Jindřichova Hradce zdobí nástěnnými malbami obchodní centra, reprezentativní kanceláře a banky.

vánoční editorial

Vážení a milí,

rok 2007 je skoro za námi, a pokud můžeme konstatovat, že jsme ho prožili ve zdraví, byť i s potížemi, zaznamenáváme úspěch. V dnešní pohnuté době to není tak málo. Romano hangos přes všechny nesnáze vycházelo a snad pro každého z Vás přineslo něco užitečného. Když nic jiného, tak aspoň jistotu, že jsme s Vámi a Vy s námi, tedy lidé, kteří chtějí žít a pracovat k obrazu Božímu.

To je důležité si připomenout zvláště dnes, kdy nás čekají Vánoce, šťastné a veselé, jak se říká a zapomíná se přitom, že ony jsou tu ke slávě Boží, protože Bůh nám dal někoho, k němuž se můžeme obracet, když už není kam jít, tedy syna Božího. Od toho času už víme, nebo bychom vědět měli, co je dobré a co špatné a jak se chovat a žít na tomto světě.

S tímto krédem vstupujeme do nového roku 2008.

Bachtali Karačoňa the phundrado drom andro Nevo berš 2008 vičinel tumenge.

Karel Holomek
šéfredaktor

Společenství Romů sněmovalo

Dne 12. prosince se sešlo na čtyřicet zaměstnanců Společenství Romů na Moravě, aby zhodnotili svoji činnost za téměř uplynulý rok a posoudili své možnosti v příštím roce.

Společenství Romů na Moravě tak završuje již 16. rok působení v programu integrace Romů do společnosti a řadí se tak mezi málo organizací s vyloženě romským managementem a působením nejen v sociální oblasti, ale i v rámci uchování romské identity.

Přes značné úspěchy, které tato organizace letos dosáhla, musela konstatovat, že v příštích letech nebude situace nijak snadná. Přijátá legislativa i tvrdá administrativní opatření činnost spíše omezují, než aby ji podporovaly. Je otázka, zda tento stav je obecným trendem politiky vládnoucí ODS a jejich koaličních partnerů, nebo jen nedopatřením, způsobeným poslanci, přijímacích příslušný zákon.

Na Sněmu zrekapituloval zástupce ředitelky Michal Kročil činnost celé

organizace a zmínil se o dalších možnostech rozvoje. SRNM působí na území čtyř moravských krajů ve třinácti městech a obcích. Centrum je v Brně, jednotlivé pobočky pak v Ostravě, Frýdku-Místku, Novém Jičíně, Rožnově pod Radhoštěm, Olomouci, Šternberku, Rýmařově, Bruntále, Jeseníku, Kobylé nad Vidnavkou, Velkých Kunčticích, Hodoníně a Znojmě. Předsedové poboček přiblížili přítomným činnost svých organizací, která zahrnuje především výchovné a vzdělávací aktivity pro romské děti a mládež, terénní práci, poradenství, podporu zaměstnávání Romů, ochranu lidských práv a rozvoj romské kultury.

Největšími projekty, které SRNM v roce 2007 realizovalo, jsou Terénní sociální práce v romských komunitách (financované v rámci programu OPRLZ Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR), Integrace Romů v Olomouckém kraji (program SROP, financovaný Evropskou unií a Olomouckým krajem) a Mikrobuss, zaměřený na pod-

Jiřina Somsiová po převzetí ocenění pro nejlepší pracovníky

poru zaměstnávání Romů (v partnerství s organizací DROM, realizovaný v rámci Programu Iniciativy Společenství EQUAL a financovaný

Evropským sociálním Fondem a státním rozpočtem ČR). Dále SRNM spolupracuje na realizaci Pokračování na str. 2

Agentura pomůže situaci zlepšit

Vedení měst s ghettu věří, že jim Agentura pro boj se sociálním vyloučením skutečně pomůže zlepšit situaci v problémových lokalitách. Pracovníci agentury budou od ledna působit na dvanácti místech v Čechách a na Moravě. Podle sociologa Ivana Gabala, jehož společnost před časem napočítala v ČR více než tři stovky ghettu a popsala je, je agentura krok správným směrem. Výběr míst a cíle označil ale za velmi ambiciózní.

Agentura bude působit v Brně, Přerově, Břeclavi, v Holešově na Kroměřížsku, ve Slezské Ostravě, Chebu, Ústí nad Labem, Mostě, Roudnici nad Labem, Broumově a v obcích na Jeseníku a Šluknovsku. Její pracovníci mají naučit radnice, neziskové organizace, školy, úřady práce, firmy a obyvatele problémových lokalit spolupracovat tak, aby ghettu postupně zanikla či se změnila v běžné čtvrti. Současně jim pomůže čerpat peníze z Evropské unie.

„Vzhledem ke stupni připravenosti je to hodně ambiciózní cíl,“ řekl ČTK Gabal. Podle něj ale měla být na vládě nezávislá, aby fungovala bez ohledu na změny po volbách.

Před půl rokem představitelé některých obcí označili vznik agentury za zbytečný krok. Obávali se, že nepřinese nic nového. Zmínili se tehdy o tom, že by uvítali legislativní změny. Nyní oslovení zástupci měst agenturu uvítali.

Pokračování na str. 10

z obsahu

České a slovenské školství

Změna zvláštních škol na speciální byla často jen formální.

strana 4

Andre khangeri / V kostele

Romský spisovatel Andrej Giňa a jeho nová povídka z rodného východního Slovenska pro čtenáře Romano hangos.

strana 6

Turecko

Projíždí-li Evropan touto krajinou, může si konečně učinit představu, co se míní pojmem „turecké hospodářství“.

strana 8

Cena pro Romana Ferenciho

Cenu Michala Velíška převzal 12. prosince čtrnáctiletý Roman Ferenci z Jindřichova Hradce, který zachránil dvouleté dítě z vod rozbořené řeky Nežárky. Cenu ve tvaru stylizovaného anděla uděluje za hrdinské činy

sdíružení ADRA. Nese jméno po muži, který předloni zahynul, když se snažil pomoci ohroženému studentce.

Událost se stala loni v listopadu. Dvouletý Vladimír Bilai skočil do vody před psem, o němž si myslel, že ho chce pokousat. Dítěte v řece si všiml Roman Ferenci a Petr Hartman. „Vůbec jsem na nic nečekal. Rychle jsem vyběhl a skočil jsem pro něho,“ vzpomíná na svůj čin Roman. Zatímco se snažil dítě oživit, Petr prý běžel za jeho matkou, která přivolala záchrannou službu. Na břehu stál podle Romana i další muž a ačkoli viděl topícího se jako první, neskočil pro něj. Byl by prý spokojený, i kdyby cenu nezískal. Říká, že opakovat svůj čin by se bál. (red)

Emil Cina: Čerčeň / Hvězda

O dad la daha o momefora pre jezulankos labarde, giřori romaňi cichones le čhavenge giľade.

E baba o kerestocis andre burňik zoraha Ĺikerel, kijo čerčeň dikhel, dumipneha ke peste vakereľ. Ča mištes, mištes savoreng mi avel.

E bibi so čori korkori ačhiľa, apsa andro jakha garude. Gulore andal pamo khosno savoreng kidkerďa.

E vilija baro inepos ke amende! Ĺikeren pes savore ke peste jileha, so o Del amendar kamel.

Na vánočním stromku otec s matkou svíčky zapalují. Písničku romskou k dárkům dětem tiše zpívají.

Babka stará, křížek s růžencem silou v dlani drží, k hvězdě se dívající, myšlenkou k sobě hovoří: ať dobře, dobře lidem je.

Teta, chudák co sama zůstala, v očích slza schovaná, sladkosti z bílého plátna všem kolem rozdává.

Štědrý den, velký svátek všech! Držme se v lásce plně jak náš Pán Bůh od lidí to chce.

zaznamenali jsme

V Břeclavi budou řešit romské problémy. Břeclav si nechá zpracovat studii, jak integrovat romské obyvatelstvo města. Najatá agentura by jí měla zpracovat do tří měsíců. Cílem je zlepšit vzdělávání Romů či jejich zaměstnanost. Břeclavská romská komunita je jedna z nejpočetnějších na jihu Moravy. Ve městě s 26 000 obyvateli žije zhruba 1300 Romů. Podle Zdeňka Janíčka z odboru sociálních věcí břeclavské radnice jsou s Romy ve městě problémy. „Je to otázka školství, trhu práce, trestné činnosti. Výhoda je ale v tom, že radní a zastupitelé města chtějí tuto problematiku řešit,“ řekl ČTK.

Umělecká skupina „Ztohoven“ dostala cenu Národní galerie. Umělecká skupina Ztohoven, která se v červnu nabourala do živého vysílání ČT fingovaným atomovým výbuchem, dostala cenu Národní galerie pro mladé umělce. Šéfem Národní galerie je Milan Knížák, který před šesti lety odmítl obrazy Rudolfa Dzurka s tím, že romské umění nemá potřebné parametry, aby mohlo být umístěno v Národní galerii. Nakoupit však nyní partyzánské televizní záběry však Knížákovi nevedí, ty v Národní galerii viset mohou. Naskýtá se otázka, co vlastně Knížák ještě považuje za umění a co už ne.

Ministra školství vítal pískot učitelů. Za vyšší platy stávkovovalo začátkem prosince 130 000 pedagogů po celé republice. Před šesti stovkami učitelů na Maltézském náměstí v Praze nový ministr školství Ondřej Liška prohlásil: „Žádné nové požadavky nebudou uspokojeny. To, co nabízím v roli ministra, je nová kvalita diskuse.“ Dost odvážný chlapec, když si tohle dovolil říci tváří v tvář učitelům!

Slovensko porušuje práva Romů na bydlení. Slovenská vláda se nedokázala vypořádat s nevyhovující životní situací Romů v romských osadách. Oznamovali to zástupci mezinárodní organizace Střediska pro práva Romů na bydlení a proti vystěhování. Podobná situace s bydlením sociálně slabých jako na Slovensku je v Barmě, kde vládne vojenská junta.

Firmy moc Romy moc nechťejí. Přestože to firmy nepřiznávají, například Romy někdy skutečně zaměstnat nechťejí. Případ podezření na diskriminaci řešil i Úřad práce z Vyškova, čerstvý držitel značky ethnic-friendly. „Stěžoval si nám muž z Bučovic, že firma odmítla přijmout jeho manželku jako uklízečku, protože je Romka. Tak jsem zavolał tamní personalistce a místo se tam pak našlo,“ popsal ředitel úřadu Jan Marek, jak to vyřešil.

Opuštěná budova pro Romy

Opuštěnou budovu bývalé stanice zájmových činností v Sokolské ulici v centru Valašského Meziříčí si na příštích osm let pronajme Demokratická aliance Romů. Tento záměr schválili městští radní. Zároveň stanovili, že občanské sdružení zaplatí symbolické nájemné jednu korunu ročně.

„Naším cílem je zřídít zde romský institut osvěty, kultury a vzdělávání se širokou škálou činností,“ řekl předseda sdružení Petr Tulia. Podle něho by institut měl podporovat vzdělávání dětí i dospělých a poskytovat poradenské a rekvalifikační služby. Počítá se také s pořádáním odborných přednášek, seminářů, výstav a předhlídek s romskou tematikou. „Své působíště by sem měly přenést i redakce dětského časopisu Kereka a romských novin Romane liła,“ dodal Tulia.

Aby nový nájemce mohl svůj záměr zrealizovat, hodlá požádat o finanční podporu stát. Podle místostarostky Dagmar Lacinové je nyní na zvláštním účtu, založeném pro tyto účely, zhruba 800 000 korun, které poskytlo partnerské město Valašského Meziříčí, nizozemský Bussum.

Radnice získala chátrající objekt před dvěma lety bezplatně od státu s podmínkou, že po dobu deseti let bude využíván jako centrum romské kultury a vzdělávání. „To se ale kvůli nejasnému financování nutných stavebních úprav a následného provozu centra dosud nestalo,“ upozornil mluvčí mezinárodní radnice Josef Beneš. Pokud by se záměr nepodařilo zrealizovat, muselo by podle něj město zaplatit státu 4,5 milionu korun.

(red)

Společenství Romů ...

Dokončení ze str. 1

projektu Romodrom pro regiony, v rámci něhož zaměstnává pražské občanské sdružení Romodrom sedm terénních sociálních pracovníků SRNM v Brně, Olomouci, Znojme a Hodoníně.

Rada vlády pro záležitosti romské komunity a ministerstvo práce a sociálních věcí podpořily dva projekty SRNM, zaměřené na výchovné a vzdělávací aktivity pro romské děti, mládež a jejich rodiče (Volnočasové aktivity pro romské děti na Moravě, Naše rodina). Vydávání čtrnáctideníku Romano hangos finančně podporuje ministerstvo kultury. Michal Kročil po-

děkoval i všem zbývajícím donátorům (kraje, města a obce, firemní dárce) a spolupracujícím organizacím (Romodrom, romské středisko Drom, Centrom, Muzeum romské kultury a další). Vyslovil rovněž přesvědčení, že i přes obtíže, se kterými se SRNM potýká, má silný potenciál k dalšímu rozvoji a bude i nadále patřit k největším organizacím působícím v oblasti romské integrace. Na závěr oficiální části Sněmu byly vyhlášeny nejlepší pracovníce SRNM: Jiřina Somsiová (vedoucí pobočky v Olomouci) a Zuzana Koblárová (administrativní pracovnice brněnského centra).

(red)

Mikulášská nadílka v muzeu

Ve čtvrtek 6. prosince navštívil Muzeum romské kultury Mikuláš. Spolu s andělem a čertem přinesl dětem z Dětského muzejního klubu a Společenství Romů na Moravě bohatou nadílku a shlédli pestré vystoupení, které si pro něj děti připravily.

Besídku zahájily děti z kroužku dramatické výchovy představením o narození Ježíška. Mikuláš a početné publikum viděli zpěv, tanec i skutečné divadlo s postavami anděla, Marie, Josefa a dalšími. Děti byly oblečeny v kostýmech, které si samy vyrobily. Poté přišlo na řadu spontánní přednášení básniček a dětí z výtvarného kroužku věnovaly Mikulášovi své nejlepší obrázky. Jedním z vrcholů programu bylo vystoupení děvčat z tanečního souboru Lačhe čhave. Jejich moderní taneční sestava byla oceněna bouřlivým potleskem. Na přání ostatních se pak v tanci ještě chvíli pokračovalo, mladší děti předvedly zajímavou improvizaci, která se rovněž setkala s nadšením celého sálu.

Dalším bodem programu bylo vyhlášení těch nejlepších z Dětského muzejního klubu. Kromě diplomů čekalo na děti příjemné překvapení. Šest oceněných, kteří se pravidelně účastní kroužků a rovněž docházejí na doučování, navštíví za odměnu v předvánočním čase představení Mahenova divadla Sněhová královna. Tři nejlepší děvčata z ta-

nečního souboru zase budou moci získat inspiraci návštěvou muzikálu My Fair Lady (ze Zelňáku) v Městském divadle Brno.

Poté již došlo na očekávané rozdávání balíčků všem hodným dětem. Mikuláš si při tom nechal radit od povolaných, které s nimi dlouhodobě pracují. Za Společenství Romů na Moravě byla přítomna Eliška Bikárová a Michal Kročil, za Muzeum romské kultury lektorzy Martina Francová a Martina Vyziblová a vedoucí jednotlivých

kroužků. Když Mikuláš vyprázdnil svou nůši i koš, rozloučily se s ním děti romskou koledu Avas Roma ke Betlema za doprovodu klavíru.

Letošní mikulášská nadílka byla pro všechny příjemně prožitým podvečerem. Jsme také velmi rádi, že se jí rok od roku účastní stále více rodičů a příbuzných dětí. Považujeme za důležité, že na podobných akcích mohou vidět, co všechno jejich děti umí, pokud dostanou příležitost. (MRK)

Foto: Michal Kročil

Te visalol nakamav...

Pro agor 90. beršende gele but romane fameliji andre Kanada the Anglija. Varesave Roma andre kale phuva ačhile te dživel, aver avile pale u varesave o uradi visarde pale andre Čechiko.

Nadočirila vakeravas le Štefaňha M., savo ačhila te dživel andro Irsko. U sas oda interesno vakeriben. O Štefaňis uľila andro Čechiko u sar leske sas 42 berš gela peskera famelijaha andre Anglija. Sar phenel, nabajinel kolestar, kaj gela het. „Sakovar keravas kavke, kaj miri famelija te dživel avrenca avke, kaj amen but te nadičhoľ. Paš o komunisti phiravas andre buti keravas savoro avke, kaj amen te nadochudas andro konfliktu the problemi le gadženca, bo le Romen andre kajsi situacija nasas šanca te obačhoľ. Sar avila e „de-

mokracija“, thodžom pes sar but aver Roma sar podnikatelis. Kerahas buča save kerenas savore. Kopalinahas. Andre kale buča pes thode but džene, kajča prindžardam, kaj mek aňi e lopata the o krampačis o gadže le Romenge namukhena. Majbuter man sas pharipena koleha, kaj nadžanavas so ela mire čhavorencu. U kada sas mekzaraleder andre koda, so kamľom te kerel, te džal pal o dživipen andre aver phuv. Akana mange hin mištes u pale andro Čechiko te visalol nakamav.“

Kavke vakeren talam savore kole, save andro 90. berša gele andre Kanada, Anglija vaj andre aver phuv. Vakerdom buter Romanca, save aven andal aver phuv te dikhel pale andre Čechiko

pal e famelija the kolen, so ade prindžaren.

Majbuter man chudle lengere čhavore, save imar uľile andre aver phuv. Pre lende dičhoľ, kaj barile avrether, u ode lenge hin feder pal savore seri. Kale čhavore hine aver. Buter peske paťan, lengeri psichika the koda sar barile hin upreder the zoraleder, phenas kaj dičhon avri zoraleder the sasteder sar o romane čhavore andre Čechiko. Andro čudos ačhilom, se dikhľom, kaj kale čhavore mištes vakeren romanes, čechika the anglicki. Paťav, kaj te uľonas ande, ta andre zvlaštno škola lendar vareso kajso nauľahas. Pre kada dičhoľ, sar amare čhavore ačhon palal andro peskere psichicka the fizicka kondiciji.

Dezider Giňa

Vracet se nechci...

Koncem 90. let minulého století odešlo mnoho romských rodin do Kanady a Velké Británie. Někteří Romové se tam usadili natrvalo, jiní na krátkou dobu a byli i takoví, které tamní úřady vrátili zpět do Česka.

Před nedávem jsem hovořil se Štefanem M., který se usadil v Irsku, a byl to vskutku zajímavý rozhovor. Štefan se narodil v Čechách, ve 42 letech odešel s celou rodinou do Velké Británie. Jak říká, bylo to velké rozhodnutí a dnes prý nelituje. „Já jsem se vždycky snažil, aby moje rodina zapadla mezi ostatní a nebylo nás moc vidět. Za komunistů jsem chodil do práce a snažil se vyhnout problémům a konfliktům s gádžema, protože Rom nemá v takové

situaci šanci obstát. Když přišla „demokracie“, tak jsem začal podnikat jako spousta ostatních Romů. Výkopové a zemní práce. To byl obor, do kterého jsme se všichni nahrnuli, ale brzo jsme zjistili, že ani lopata a krumpáč pro nás nebudou tak snadno dostupné. Nejvíce mě ale tížila starost o budoucnost mých dětí. To bylo nejdůležitější v rozhodnutí odejít a hledat možnosti v jiné zemi. Teď jsem spokojen a rozhodně se do České republiky vracet nechci.“

Tento názor je většinový u těch, kteří se v 90. letech rozhodli opustit republiku a vydali se do Kanady, Anglie či jiné země. Mluvil jsem s mnoha Romy, kteří se z cizích zemí přijedou podívat za svými příbuznými, známými a přáteli.

Nejvíce mne však vždy zaujaly děti, které se už v těch cizích zemích narodily. Je vidět, že vyrůstají v prostředí, které jim svědčí po všech stránkách. Jsou jiné. Sebevědomé, jsou rozvinutější po psychické a duševní stránce a řekl bych, že i fyzicky jsou na tom mnohem lépe než jejich vrstevníci tady. Překvapením pro mne bývá jejich znalost českého, anglického i romského jazyka. Pokud by se však narodily v ČR, ve zvláštní škole by takového rozvoje osobnosti zcela určitě nedosáhly. Tento praktický příklad by nám měl umožnit, abychom lépe pochopili, jak je to skutečně s možnostmi všestranného duševního a fyzického rozvoje našich dětí.

Dezider Giňa

Módní přehlídka v Muzeu romské kultury

Předvánoční atmosféra panovala při módní přehlídce, kterou uspořádalo Muzeum romské kultury v Brně v podvečer 11. prosince. Tři romské dívky předváděly modely šedesátých až osmdesátých let ze sbírek muzea i ze zápujček; zdobily je prvky, v nichž byl patrný i romský vklad do odívání. Ten se projevoval v pestřejších materiálech dámských a dívčích oděvů.

Tato malá přehlídka byla neobyčejně půvabná, podtržená rozverným podáním předvádějících dívek,

kteř by si nezadalo ani srovnáním s profesionálním podáním. Je důkazem, jak je možno přitáhnout veřejnost i k romským institucím a přispívat tak k přátelskému vzájemnému soužití v lokalitách. Muzeum romské kultury se tak úspěšně řadí mezi ostatní brněnské stánky kultury a v ničem nezůstává pozadu. Přichází se svým vlastním vkladem obohacujícím kulturu Brna.

Karel Oswald
Foto: Jiří Salík Sláma

Pharipena andro sakodživesutno dživipen

Savoro so pes andre amaro dživipen ačhol, džal avri kolestar, sar pes fikeras jekh ke avreste. Varekana pre amende peren problemi, save amenge keren bare komplikaciji. Majbuter hin phare problemi, save aven maškar o manuša.

Andre kada hin but phares te arakhel zor the drom, so lenca te kerel. O dživipen maškar o Roma the gadže hin but komplikimen imar čirlatunestar, o gadže namište terdon kijo Roma, u kaleha pes del phares vareso te kerel. Te nadikha ha ča pre koda, sar sas o Roma murdarde anglo rasismus, e rasovo diskriminacija perel pro Roma dijader sako džives avke the kavke.

Majbuter hin koda, kaj le Romen namukhen andro karčmi the kode, kaj pes vareso bikenavel. Pal kada pes del дума but berša, kajča savoro ačhol kavke, sar hin. Andre kadí phuv mek hin but thana, save hin ča „anglo parne“. Hin čačipen, kaj vareso pes kerel čepo feder, kaj o rasismus imar nane avke phun-

drado sar varekana sas. Mek nadočirila sas avke, kaj le Romenge save kamenas te džal andre karčma phenenas andro jakha: „Džan adarik, ade le kalen nakamas.“ Adadžives pes phenel vareso aver: „Prebačinen, ade hin pherdo.“

Nadočirila pes vareso kajso ačhila romaňa famelijake, savi kamla te cinel pro adošagos visavačis kavke, sar sas andro inzeratos. Ode sas phendo, kaj te vareko kamel vareso te cinel pro adošagos, tel deš minuti ela savoro kisno. O Roma gele te mangel visavačis, kajča e šerali gadži lenge phenda, kaj te aven tel jepaš ora. Sar avile, ta lenge phenda, kaj mek mušinel vareso te kerel, vaš oda te aven aver džives, kana lenge phenda, kaj len pro adošagos našti nič del. O Roma phučenar hoj soske. E gadži lenge naphendža nič aver ča koda, kaj len nič našti del.

O Roma prindžarde, kaj oda sas rasovo diskriminacija. Phučlom lendar soske pal oda nagele dijader,

soske nagele pal o zakonos savo braninel kolen so cinavkeren the so phenen aver zakoni. Phende mange, kaj pal kada nič nadžanen, u jon napačan, kaj pes vaš lenge vareko thovela vaš lengere čačipena. Kada so pes ačhila sikhavel pre koda, kaj o Roma naachaľon andre peskere čačipena u napačan andro zakoni, save hin andre kadí phuv. Phundrado rasovo diskriminacija pro Roma pes adadžive nakerel sar varekana.

Adadžives pes kerel „neutralnones“ u koda, so sas angomis, kana le Romenge andro jakha rakinenas the kerenas pre lende phundradži rasovo diskriminacija imar adadžives nakeren, kajča koda so hin angluno, koda ačhol. Vaš kada hin le Romen čačipen, kaj napačan koleske, kaj o zakoni andre kadí phuv pomožinena the lenge. The kada perel kijo problemi, save hin le Romen andre lengero sako-dživesutno dživipen.

Dezider Giňa

Jak zlepšit interetnické vztahy?

Všechny události našeho života jsou zcela odvislé od toho, jak se k sobě navzájem chováme. Někdy se vyskytnou problémy, které nám vážně komplikují život, a mezi ně patří problémy v mezilidských vztazích. Není jednoduché jim čelit.

Vztah majority vůči Romům je trvale negativní a problematický, a Romové se s ním střetávají každodenně při různých příležitostech. Bohužel, mají pouze omezené možnosti, jak se s nimi vyrovnat. Pomíneme-li tragické případy rasového násilí, jemuž padlo za obět několik desítek Romů, s projevy rasové diskriminace se Romové střetávají téměř neustále.

Nejčastěji jde o odprání vstupu do veřejných zařízení a přístupu k veřejným službám. Mluví se o tom už velmi dlouho a bezvýsledně. Prostě v této zemi stále platí, že mnohé věci jsou „pouze pro bílé“. Je pravda, že k určité změně došlo,

ale pouze v tom, že projev rasismu již není tak otevřený a vulgární. Ještě před nedávnem bylo například Romům, kteří chtěli jít do restaurace, řečeno: „Vypadněte, tady černý neobsluhujeme!“ Dnes se „postupuje“ trochu jinak. Teď se Romům říká: „Je nám líto, ale máme obsazeno.“

Nedávno se stal případ, kdy takto vůči nim „postupovali“ v prodejně elektropotřebičů. Romové si chtěli podle nabídky prodejny pořídít vysavač na úvěr. V nabídce se uvádí, že prodejna poskytuje na úvěr různé zboží a vše vyřídí během deseti minut. Když o tuto službu požádali, vedoucí prodejny jim řekla, aby přišli za půl hodiny. A pak si ještě musela „něco ověřit“, takže měli přijít až druhý den, kdy jim oznámila, že jejich žádost o prodej vysavače na splátky nebyla schválena. Když se potom ptali, proč, pouze jim větu zopakovala.

Tito lidé jsou přesvědčeni, že se jednalo o rasovou diskriminaci. Zeptal jsem se jich, proč nepostupovali důsledně a nevyužili zákona na ochranu spotřebitelů a dalších možností, které poskytuje právní řád. Přiznali se, že o takových možnostech nevědí a nevěří tomu, že by se jich někdo zastal.

Tento případ ukazuje na velmi důležité věci. Otevřený projev rasové diskriminace vůči Romům se již „nepoužívá“. Uplatňují se tzv. „neutrální“ formy, ustupuje se od vulgárních a hanobících výrazů, ale podstata problému zůstává. A pravda je, že Romové mají mnoho oprávněných důvodů pochybovat o tom, že jim právní řád této země pomůže v případě, stanou-li se obětí rasové diskriminace. I to patří ke všedním problémům života Romů.

Dezider Giňa

komentář

Segregace – nejen v českém školství

KAREL HOLOMEK

Z rozsudku Velkého senátu Evropského soudu ve prospěch osmnácti romských žáků z Ostravy, jejichž zařazení do zvláštních škol bylo považováno za diskriminační, jsou mnozí lidé u nás na rozpacích nebo se cítí být přímo ukřivdění. Nemají však proč.

Ministerstvo školství ústy svého ředitele odboru Jana Pilaře přesně popisuje, jaká je nyní situace, a bezpochyby ji popisuje velmi věrně. Jsem ochoten souhlasit s tím, že ve zvláštních školách učitelé udělali neskutečně mnoho, zvláště pro romské žáky, a zaslouží si úctu a uznání. Jan Pilař ještě dodává, že zvláštní školy už nejsou, jsou jen školy se speciálním programem výuky. Taktičtě zamlčuje, že se touto změnou neodstranila narůstající segregace ve školství a to je nedostatek, který má mnohonásobnou škodlivost, nikoliv jen ve školství.

Jsem ochoten dát mu ještě za pravdu v tom, že se české školství, na rozdíl od jiných států, snaží s problémem handicapu romských žáků něco dělat. Ale to už je všecko.

Už ale nic neříká o tom, jak tento nedostatek odstranit nebo aspoň jak zarazit jeho nebezpečné narůstání. A v tomto ohledu nedávný rozsudek Evropského soudu pro Českou republiku udělal velmi záslužnou práci, a já ho vítám. Doufám, že ji přiměje k zahájení procesu „desegregace“. A to bude záležitost trvající ne méně než 20 let.

Roztrpčení nad tím, že české školství je kritizováno, zatímco jiné nikoliv, je nemístné. Žaloba byla podána na Českou republiku a ta se s tím musí vypořádat. Je jen dobře, že zástupci jiných zemí rozhodují o České republice, podobně jako Češi rozhodují o jiných. Doma není nikdo prorokem a je-li, bývá často prorokem slepým.

Řešením může být jedině základní škola, v níž budou společně děti ze sociálně slabých rodin vedle dětí se zdravotním postižením, protože tento jejich handicap neříká ještě vůbec nic o jejich mentálních schopnostech. To bude užitečné a zdravé pro všechny děti, i pro ty, které jsou považovány za úplně dokonalé. Dítě sociálně slabé nebo na vozíčku může být geniální. Až toto bude české školství schopno zabezpečit, bude i po problému segregace.

Je tedy evidentní, že se jedná o systémovou závadu a jakákoliv neochota se k tomu postavit čelem je projevem neschopnosti vidět věci v patřičných souvislostech a řešit je racionálně. Zatím k tomu ochota ze strany českých rodičů není a romští rodiče nespolupracují.

Ještě dovětek: segregace školství jde ruku v ruce se segregací v bydlení a starostové obcí se o ni poctivě snaží, dělajíce tím medvědí službu zároveň i školství. Pokud se děti různých etnik poznají ve školních lavicích, v dospělosti jim to nečiní potíže. Výsledkem by mohla být tolerantnější společnost. O tu nám jde taky! Kruh je tím uzavřen.

osudy lidí

Jedenasedmdesátiletá Pavlína Kováčová je první Romkou, o které jsme se dověděli, že žije v penzionu pro seniory. Narodila se v obci Sudovce ve slovenském okrese Zvolen, vyrůstala v rodině s dalšími osmi sestrami a dvěma bratry. Vychovala tři děti, s kterými žila v Hustopečích u Brna. „Chtěla jsem mít na stáří klid, a tak jsem odešla do tohoto krásného penzionu v Brně,“ řekla nám. Když jí listonoška donese důchod, podepíše se před svědkem třemi křížky – číst, psát ani počítat neumí. Říká, že nejradši na světě má svoji vnučku Blanku. A když jí bolí žaludek, její gadžovské sousedky z penzionu jí nalijí štamprlí kořalky a je po bolesti...

Dana Teintzer-Sarközi

Romské děti na Slovensku nemají rovný přístup ke vzdělání

Nový výzkum Amnesty International ukazuje, že romské děti na Slovensku čelí mnoha bariérám, které jim brání v dosažení plnohodnotného vzdělání.

Foto: Amnesty International

Romské děti žijící na Slovensku nemohou plně využívat své právo na vzdělání. Velký počet z nich je v nepřiměřeném množství umisťován do speciálních škol pro děti se zdravotním postižením nebo jsou segregovány v běžných školách a třídách, které však navštěvují pouze Romové.

„Bez ohledu na své individuální schopnosti často dostávají ve speciálních školách a segregovaných třídách jen druhořadé vzdělání. Vláda jim není schopna zajistit dostatečné vzdělání, což negativně ovlivňuje jejich budoucí šance uplatnit se v zaměstnání. To vše podporuje koloběh marginalizace a chudoby Romů,“ říká Nicola Duckworthová, ředitelka programu Amnesty International (AI) pro Evropu a střední Asii.

Ve speciálních školách se žáci učí podle omezených osnov a nemají prakticky žádnou možnost vrátit se zpět do běžných základních škol či pokračovat v dalších vzdělávacích stupních. Podle AI

je nepřiměřeně vysoký počet romských žáků v těchto školách dán způsobem hodnocení, na jehož základě jsou umisťováni do tohoto zařízení. Ten lze označit za diskriminační, protože nebere v úvahu kulturní a jazyková specifika Romů. Romské děti často vůbec neovládají slovenštinu, avšak testy v romštině nejsou k dispozici. Vyhodnocení školní inspekce ukázalo, že až polovina romských žáků byla do speciálních škol nebo tříd umístěna bezdůvodně.

Další problém představuje existence velkého počtu škol a tříd, které navštěvují výhradně Romové. V některých oblastech východního Slovenska je segregováno sto procent škol.

Slovenská vláda odmítá, že by její politika byla segregáční. Neschopnost úřadů zajistit právo romských dětí na vzdělání má však negativní dopad na celou škálu dalších lidských práv včetně práva na odpovídající bydlení. Zhruba třetina romské populace

na Slovensku žije v osadách umístěných mimo města a vesnice, kde někdy není dostupná tekoucí voda či elektrický proud.

„Aspirace romských dětí se neliší od cílů většinové populace na Slovensku. Vláda proto musí přijmout svou zodpovědnost a naplnit jejich právo na vzdělání. Segregované a zaostalé romské osady se musejí stát minulostí,“ vyzvala Nicola Duckworthová.

Je třeba přivítat alespoň ta zvláštní opatření, která slovenská vláda dosud přijala. Patří k nim přípravné ročníky, zřízení pozice asistenta učitele a školení učitelů pracujících s romskými dětmi. Tato opatření však nejsou systémove zaváděna a mnohde bohužel k jejich realizaci ani nedošlo.

Odstranění bariér bránících rovnému přístupu ke vzdělání je dlouhodobým procesem. K jeho úspěšnému naplnění přispěje také zařazení romského jazyka, kultury a historie do vzdělávacího systému.

Eva Dobrovolná
Amnesty International

Doučují i neromské žáky

Mimoškolní a volnočasové aktivity pro romské děti organizuje vsetínská Charita již čtvrtým rokem. Nyní přišla s projektem, který má pomoci romským žákům obstat na základní škole.

„Hlavním cílem naší snahy je pomoc s domácí přípravou, a to na základě požadavků rodičů, ale i školáků samotných,“ vysvětlila Jana Škrobáková z Charity ve Vsetíně s tím, že aby byl projekt úspěšný, musí fungovat úzká spolupráce s učiteli a s rodiči dětí.

„Mimo pomoc při učení ale také pořádáme různá hravá odpoledne, funguje taneční skupina i práce s předškoláky. Máme stanovenou věkovou hranici do osmnácti let, tedy do doby, než děti skončí střední školu,“ dodala vedoucí Centra pro romské matky a děti. Projekt je podle jejích slov zaměřen jen na romské děti. „Časem se však ukázalo, že také rodiče ze sociálně slabých neromských rodin mnohdy potřebují pomoci. Oslovily nás také školy kvůli žákům, kteří jsou na tom

s učením hodně špatně. Jedná se vesměs o takové, kterým doma s učením kvůli inteligenčně nižší úrovni nemá s přípravou kdo pomoci,“ vysvětlila Škrobáková.

V současné době mají v centru osmnáct romských a šest neromských dětí. S případnou žádostí o pomoc se v těchto případech mohou obrátit rodiče dětí na Centrum pro romské matky nebo Charitu. „Do rodin, kde dítě nemá podmínky na potřebnou přípravu do školy, nechodíme. Přejde k nám do centra a tam s ním na základě individuálního vedení učitele připravujeme úkoly, které má plnit,“ upřesnila Škrobáková. Velkou pomocí jsou při této práci Charity dobrovolníci, kterých je nyní šest.

„Jeden z nich pracuje, ostatní jsou studenti a jedna je maminka na mateřské dovolené. Finančně je ocenit nemůžeme, ale dáváme jim za jejich snahu alespoň nějaké drobné dárečky,“ dodala vedoucí centra.

Jan Patkoš
(Hranický deník)

Krok ke vzdělávání a spolupráci

Občanské sdružení Krok z Kyjova na jižní Moravě uskutečňuje již 14 měsíců projekt Vzdělávání a spolupráce, který je zaměřený na vzdělávání budoucích pracovníků v sociálních službách.

Projekt je určen převážně pro Romy, které motivuje (nezávisle na dosaženém vzdělání či současné profesi), aby se dále vzdělávali a svými znalostmi a novými zkušenostmi přispěli k řešení neutěšené situace. Z dvanácti účastníků projektu jsou polovina Romové. Výuku zahájil seminář o životním prostředí, který seznámil účastníky nejen s globálními problémy, ale především se snažil ukázat, jak mohou právě oni ovlivňovat životní prostředí kolem sebe.

Následovalo deset vzdělávacích víkendů, které měly poskytnout účastníkům praktický i teoretický

základ pro budoucí práci v sociální sféře v oblasti závislostí. Výcvik zahrnoval 240 hodin sebezkušenostní výuky pod vedením pedagogů z Masarykovy univerzity v Brně. Pod vedením lektorů Educatio byly na programu zase arteterapie, dramaterapie a bodyterapie.

Teoretické bloky doplňuje třítydenní praxe v pečlivě vybraných organizacích, zabývajících se prací s drogově závislými. Každý účastník tak bude mít možnost vyzkoušet si získané znalosti a dovednosti v terénním programu, terapeutické komunitě a v programu následné péče.

Projekt Vzdělávání a spolupráce je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Veronika Vašíčková

Změna zvláštních škol na speciální byla často jen formální České školství segreguje romské děti

Česká republika to dostala napsané černé na bílém. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva zní: Zařazování romských dětí do zvláštních (dnes již speciálních) škol je porušením úmluvy o lidských právech, přesněji zákazu diskriminace a práva na vzdělání.

Rozhodnutí má pro náš stát i konkrétní právní dopad. Česká republika musí rodinám osmnácti dětí z Ostravska zaplatit čtyři tisíce eur.

Ministerstvo školství se verdiktu brání tím, že zvláštní školy už v České republice neexistují, protože nový školský zákon je v roce 2004 přeměnil na školy speciální, určené jen pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (fyzicky a mentálně postižení). U většiny škol však došlo pouze k převěšení cedule nad vchodem. Složení žactva, fungování školy i podoba výuky zůstaly stejné. Problém segregace ve vzdělávání tak v České republice stále existuje. Proč? Odborné výzkumy opakovaně ukazují, že v sociálně vyloučených lokalitách, tedy v místech, kde by snaha o integraci měla být nejsilnější, je více než 70 procent romských dětí diagnostikováno jako zdravotně postižené (lehké mentální retardace) a na základě této diagnostiky zařazováno do speciálních škol či tříd.

Tento stav je úzce spojen s problematikou diagnostických testů, zejména testů inteligence. V českých pedagogicko-psychologických poradnách jsou totiž ve velké míře používány testy, které neberou v potaz odlišné sociokulturní prostředí, z něhož mohou testovaní pocházet. Problematická je už sama definice inteligence. Ta bývá psychology definována nejobecněji jako schopnost volit vhodné způsoby chování a přizpůsobovat se novým situacím.

Přesně tak se však chová dospívající dívka žijící v sociálně

vyloučené lokalitě, která se na úkor školy stará o své sourozence i o chod celé domácnosti. Ta z dnes používaných testů může vyjít jako mentálně retardovaná. Vhodné způsoby chování, které si dívka ve své situaci musela osvojit, totiž klasické inteligenční testy změřit neumějí.

Mnohé romské děti mají oproti svým neromským vrstevníkům chudší slovní zásobu nebo mají problém dělat z konkrétních závěrů obecné. Z takových testů tedy vychází sedm z deseti romských dětí jako mentálně retardované, což je samo o sobě těžko uvěřitelné. Ačkoliv psychologové mají používat testy IQ jen jako podpůrný prostředek celkového vyšetření, mnohdy se jejich výsledek stává hlavním důkazem pro stanovení diagnózy.

Co takto nastavený systém přináší, je zřejmé. Žáci vycházející ze speciálních škol v absolutní

většině případů končí na učilištích (pokud vůbec) a většina z nich se rovnou hlásí na úřadech práce. Ještě před pěti lety (což se týká i osmnácti ostravských dětí) se žáci ze zvláštních škol vůbec nesměli hlásit na střední školy. To už dnes mohou, ale jejich šance na úspěch jsou minimální.

Právě tady nastává první krok do bludného kruhu chudoby a sociálního vyloučení, přesněji řečeno rána do zad, kterou jsou Romové do tohoto kruhu postrkování.

Pokud se tedy stát nechce bránit dalším desítkám až stovkám žalob a zároveň chce něco udělat s chudobou, měl by rychle zakročit proti segregaci ve školství.

Václav Zeman
Autor pracuje ve
vzdělávacím programu *Varianty společnosti Člověk v tísni*.
Komentář byl uveřejněn
22. listopadu 2007
v deníku MFD.

Sedmdesát procent romských žáků v sociálně vyloučených lokalitách končí ve speciálních školách.

Foto: Člověk v tísni

O drogi the Roma

Maškar o Roma hin but všelijaka pharipena. Varesave problemi šaj te rješinel lokes, aver moneki phares. Ale le Romen hin the ajse pharipena, so lendar korkore nadžanen, peren upre ča akor, sar imar hin nasig. Akor pes imar nadel oleha nič te kerel.

Vakerav pal o drogi u kamav te phenel, kaj ada problemos imar but Romenge talinda. Varesave Roma pes vaš oda ladžan, garuven ada pharipen u varesave imar nadžanen peske te del rada. O daja o dada vakeren sar cerpinen, sar len oda dukhal, kaj lengre čhave droginen. Džanav but ajse manušen, pal jekh dženo tumenge šaj pisinav, ale natromav te phenel avri lengre nava.

Načirla man rakhom pro foros jekha romňaha so pes imar but berša prindžaras. Ispidelas anglal peste e koča le cikneha u paš late terdonas mek duj bareder čhavore. Džanav kaj e Cilka hiňi lačhe fajtostar, o dad e daj has bare vicherena Roma, pativale the moneki lačhe manuša. E Cilka hin ajši isto, bufakri dženi, pativali the bari lači daj.

Sar pes la Cilkaha tafindom, ta phučlom latar sar živel u joj mange vekerelas le apsenca andro jakha, saví trapa la arakhlá andro dživipen, the so hin la khere. Sar vakerelas so la dukhal, moneki pes ladžalas. Me šunavas the napaťavas mire kanenge.

„Tu mange napaťaha, ale man hin baro pharipen pro jilo, phares dživav. Hin man beng čaj, ačhlas mange pre men trine čhavorena. O rom la mukhlas, bo miri čaj droginel. Jov kerelas phares bufi, tosarastar andre rat, sar graj. Delas la savore love u joj peske palal cinavelas o drogi. Naačhelas lake aňi fileris, o kher napofinelas, pal o čhave nabajinelas – te na me, ta savore meren andre bokh. Pro kher kerđa baro adošagos, čhide la avri pro drom. Akana bešel ke mande the le čhavenca. Bufi nakerel, furt kamel pal mande ča love, love. Sar la nadav, marel man, phagerel mange sa andro kher. Čorel mange mek ola ostatňia lovore so hin man le čhavege pro maro.

Lake imar nič nakampel andro dživipen ča but love the drogi, drogi. Pre avreste nadikhel, dikhel ča korkori pre peste. Man hin so te kerel, kaj te dživav avri le lovenca, a na mek la te del pro drogi. Pal o čhavore nabajinel, nastarinel pes pal lende. O pridavki kidelas, savore love delas vaš o drogi, kerlas andre le muršenca, nadelas man aňi koruna. Le čhaven mukhelas andro kher korkoren u džalás te čorel le muršenge dži andro khera. Paľis mange zdrogimen avelas andro kher, nadžanelas le svetostar, so dikhavas pre late, ta has man dost, o jilo man dukhalas.

Imar lake kamenas le čhavoren te lel andro javitovos, ale me ada

nadomukhlom. Diňom le čhaven te pisinel pre mande, phendom, kaj man pal lende starinava, kaj me lengri baba. Kaj len likerava, ča mušnav o love te chudel andro vast me. Kaj šaj lenge cinav te chal, kaj šaj lenge cinav uraviben. Phiren imar andre škola, kempel pal lende te bajinel buter. O čhave hine imar akana pro than sar kempel, imar nameren bokh u joj mi diliňafol avri, mi kerel peske so kamel.

Miri čaj cale dživesa nane khere, phirel ajse muršenca so tiž droginen, bičhaven la te čorel. Sar la nane love pro drogi, ta sovel le muršenca u del peske vaš oda te poťinel. Furtom hiňi tel o drogi, sovel makarkaj, the pro drom. Pašfol tele pro tretuharis u hin lake jekh, hoj sovel andre mel, andro khandipen, andro šil. Bari ladž mange kerel, nane lake imar rada, te bi takoj merelas, ta me lake našti šegetinav. Niho lake imar napomožinela, aňi joj korkori peske imar našti šegetinel. Phirel meľali, kandel, nathovel pes, savoro hin lake jekh. Kada lake naľikerla but avri, chudela džungalo nasvalipen, merela. Andro kher kijo čhave la namukhav, te latar na chuden vareso the jon.

Khere la namukhav the angloda, kaj čorel mange o posledna love, so hin man pro chaben le čhavenca. Sar la nadav love, ta marel man, rakinel mange andro lubňa, the

Ilustrace k výukovému programu Bezpečnost a prevence pro základní školy, iniciovanému Ministerstvem vnitra ČR

phagerel mange andro kher o butoris. Čhidom la avri, imar la andro kher nakamav, o čavore latar daran, me tiž, kaj man pro soviben te na murdarel.

Sovel avri, o šingune mange la anen khere. Imar kecivar has andre špitaľa, imar nadžanelas pestar, imar has jepaš muľi. Nadžanav so laha ela dureder. Kidel moneki zorale drogi, imar lake nane pomoća. Furt lake phenavas, kaj pes te džal te ľečinel, joj nabajinlas pal nišoste, pre mire lava nadelas.

Me som tiž korkori, o rom man mukhlas, nane mange ko te pomožinel. Pre korkorate manušňate hin trin cikne čhavore but. So kerava, rado len dikhav, som lengri

baba, mušnav man pal lende te starinel, bo bi lenas le čhavoren andro ustavos.

O manuša mušinen te merkinel pro čhave, mušinen te dikhel kaha phiren, kaj phiren, so keren, kaj hine, kaj džan, kaha pes likerem. Adađives hin ajso svetos, kaj o manuš aňi nadžanel sar šaj perel andro bare problemi. O dilera phiren pal o čhavore dži kije škola u den len drogi bijana, kaj o čhavore upre te sikhľon. Džanen, kaj paľis peske imar cinavena o drogi korkore. Kaja дума vakerav vaš oda, bo nakamav, kaj te doperen o manuša avka sar dopela miri čaj, lakre čhavore, the me.“

Tumaro Rat

Drogy a Romové

Mezi Romy je mnoho všelijakých potíží. Některé problémy se dají řešit snadno, jiné mnohem obtížněji. Ale Romové mají i takové potíže, o kterých sami nevědí, které vyjdou najevo až tehdy, když už je pozdě. Potom už se s tím nedá nic dělat.

Mluví o drogách a chci říct, že tento problém už zasáhl mnoho Romů. Někteří se za to stydí, skrývají svoje potíže, někteří si už nevědí rady. Rodiče mluví o tom, jak trpí, jak je bolí, že jejich děti drogují. Znáám hodně takových lidí, o jednom vám můžu napsat, ale jména si netroufám uvádět.

Nedávno jsem se ve městě potkal s jednou dlouholetou známou. Tlačila před sebou kočár s miminkem a šly s ní ještě dvě větší děti. Víím, že Cilka je z dobré rodiny, její rodiče byli velice vážení, poctiví a velmi dobří lidé. Ona je taky taková, pracovitá, poctivá a velmi dobrá matka.

Když jsem ji potkal, zeptal jsem se, jak žije a ona mi se slzami v očích povídala o trápení, které ji potkalo, a co se děje u ní doma. Když mluvila, velice se styděla. Poslouchal jsem a nevěřil svým uším.

„Moc se trápím, mám těžký život. Mám špatnou dceru, zůstala mi na krku se třemi dětmi. Muž ji nechal, protože moje dcera droguje. On těžce pracoval, od rána do noci dřel jak kůň. Dával jí všechny peníze a ona si potom kupovala drogy. Nežůstal jí ani halíř, neplatila byt, o děti se nestarala, kdyby nebylo mě, umřely by všichni hlady. Na bytě udělala

velký dluh, vyhodili ji na ulici. Teď bydlí i s dětmi u mne. Nepracuje, pořád ode mne chce jen peníze, peníze. Když jí nedám, bije mě, všechno mi v bytě rozbíjí. Krade mi i z těch peněz, které mám pro děti na jídlo.

Ona už v životě nic nepotřebuje, jen hodně peněz a drogy, drogy. Na nikoho se neohlíží, vidí jen sama sebe. Já mám co dělat, abych s penězi vyžila, a ne jí ještě dávat na drogy. O děti se nezajímá, nestará se o ně. Brala přídavky, všechny peníze dala za drogy, nedala mi ani korunu. Děti nechávala doma samotné, chodila vykrádat byty. Potom zdrogovaná přicházela domů, nevěděla o světě, byla to hrůza ji tak vidět, srdce mě bolelo.

Už jí chtěli děti vzít do polepšovny, ale to jsem nedovolila. Nechala jsem si je napsat na sebe, řekla jsem, že se o ně postarám, že jsem jejich babička. Že je vychovám, jen musím peníze dostat do ruky já, abych jim mohla koupit jídlo a oblečení. Už chodí do školy, je potřeba se o ně víc starat. Děti jsou teď tam, kde mají být, už nehladoví. A ona ať se zblázní, ať si dělá co chce.

Moje dcera celé dny není doma, chodí s takovými chlapy, kteří taky drogují, posílají jí krást. Když nemá peníze, spí s mužským a nechává si za to platit. Pořád je pod drogama, spí kdekoli, i na ulici. Leží na chodníku, je jí jedno, že spí ve špině, ve smradu, v zimě. Dělá mi velkou ostudu, nemůžu jí pomoci, i kdyby umírala. Ani ona sama už si nemůže pomoci. Chodí

špinavá, smrdí, nemýje se, všechno je jí jedno. Takhle dlouho nevydrží, dostane nějakou ošklivou nemoc a umře. Do bytu k dětem ji nepouštím, ještě by od ní něco dostaly.

Domů ji nepouštím taky proto, že mi ukradne poslední peníze, které máme na jídlo. Když jí peníze nedám, bije mě, nadává mně do děvek, rozbíjí v bytě nábytek. Vyhodila jsem ji, už ji tam nechci, děti se jí bojí a já taky, aby mě ve spánku nezavrazdila.

Spí venku, policajti mně ji vodí domů. Mnohokrát byla v nemocnici, už o sobě nevěděla, už byla napůl mrtvá, bere velmi silné drogy. Pořád jsem jí říkala, ať se jde léčit, ale ona se nestarala, na moje slova nedala.

Já jsem taky sama, muž mě opustil, nemá mi kdo pomoci. Pro samotnou ženu jsou tři malé děti hodně. Co nadělám, mám je ráda, jsem jejich babička, musím se o ně starat, jinak by je vzali do ústavu.

Lidi si musí dávat pozor na děti, musí se dívat, s kým chodí, kam chodí, co dělají, kde jsou, kam jdou, koho se drží. Dneska je takový svět, že se člověk může dostat do velkých problémů ani neví jak. Dýleři chodí za dětmi až ke škole a dávají jim drogy zadarmo, aby si na ně vydokly. Vědí, že potom si je už budou samy kupovat. Říkám to kvůli tomu, protože nechci, aby lidi dopadali tak, jak dopadla moje dcera, její děti a já.“

Tumaro Rat

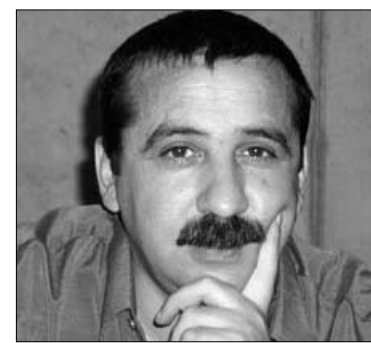
Přeložila Martina Vyziblová

Zavírání očí je nebezpečné

Konkrétní návrhy pro oblasti vzdělávání, zaměstnanosti a podnikání a také bydlení, které by pomohly řešit stále se zhoršující socioekonomickou situaci Romů v ČR, představilo začátkem prosince na semináři Romové v sociálních změnách, který se konal pod záštitou stálé komise pro rovné příležitosti Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, sdružení Dženo. Podle jeho představitelů totiž není tato problematika adekvátně řešena a proto sami přicházejí s konkrétními návrhy řešení.

Navrhovaná opatření jsou koncipována pro období třiceti let a jejich součástí je i několik legislativních změn, které by měly napomoci ke zlepšení situace ve třech klíčových oblastech, tedy vzdělání, zaměstnanosti a podnikání a bydlení. Romští iniciátoři si jsou zároveň vědomi, že tato opatření budou vyžadovat zvýšení finančních výdajů ze státního rozpočtu.

Podle slov Ivana Veselého, předseď občanského sdružení Dženo, jsou však pro stát z hlediska dlouhodobé investice vysoce efektivní. „Úroveň a kvalita vzdělání je úzce spjata se schopností občana uplatnit se na trhu práce. Pokud by se nám podařilo prosadit navrhovaný soubor komplexních opatření, mohli bychom zhruba do patnáctého roku od aplikace všech navržených opatření očekávat zlepšení socioekonomické situace Romů natolik, že pozitivní efekty plynoucí zejména z jejich úspěšného začleňování na pracovním trhu převáží nad náklady na zajištění navržených opatření,“ říká Ivan Veselý.

Ivan Veselý

Podle něj je nanejvýš nutné spolu se vzděláním a zaměstnaností řešit také problematiku situaci s bydlením, do které mj. patří jak již existující, ale i nově vznikající a rozšiřující se romská ghetta. K tomuto názoru se přiklání i další romští aktivisté, kteří varují před potenciální sociální explozí v případě, že nebude přijat aktivní a preventivní přístup předcházející sociálnímu vylučování Romů.

Veselý zároveň přiznává, že v prvních letech se navrhovaná opatření mohou jevit jako zbratřivá, avšak nakonec z nich bude profitovat nejen romská menšina, ale zejména celá společnost, a to především díky úsporám sociálních dávek a vyššímu daňovému úroku z důsledku snížení počtu i míry nezaměstnanosti mezi Romy. Ta by se totiž do třiceti let od uplatnění opatření měla dostat na úroveň průměru nezaměstnanosti majority.

Veselý přitom varuje před „zavíráním očí“ a odsouváním řešení tohoto problému, které by si v dlouhodobém horizontu vyžádalo stále větší a větší finanční částky.

(red)

Romský spisovatel Andrej Giňa a jeho nová povídka z rodného východního Slovenska pro čtenáře Romano hangos

Andre khangeri / V kostele

Avri cindes, del o brišind le jiveha. Tolčemešiste, oda ehin cikneder gav pre vigeli Slovensko vaj biš km le Perješistar, tel o Čergovskeri heđi, upre, kaj bešen o Roma, e čik zaučharda calo dvora. Le dromeha, kaj phiren o gadže le verdanenca, odarik napredžaha. E čik odoj ži tel o kohoča. Avka keci hin čik avri, ajci pes hordinel andro khera.

Le Đulaskeri dešeberšengeri čhajori, e Jolanka, nadočirila avla pal o vakeriben andal e khangeri. So čak avla andro kher, imar pre late e daj vičinlas: „Av ki o bov. Sa pre tute cindo, te na prefadines.“ A thođa la te bešel pre lavkica. „Ta so, mri čhajori, vaker sar has andre khangeri.“

„Mamo, soske o rašaj bešelas andre ajsi budka a furt mandar phučerlas, či vareso načordom? Me čak leske phendom, hoj načordom nič, čak te peske varekaj činahas phaba vaj ambrofi, a furt mandar phučelas, či čordom lestar vareso a či vakerav džungales. S'oda te vakerel džungales?“

„Oda ehin, te vakerel vareko džungale lava, sar o rom, o Tentejis. Ale tu sal mek cikňori, pre kada ma gondošin. Gondošin pre oda, sar džaha andre khangeri pro priilipen. Tajsja džana, hoj? Čak dža, mri čhajori. Sako manuš kamelas te džal, kaj te el žužo, kaj les te na en o bini.“

E čhajori igen oleske naachalofas, ale te e daj phenda, hoj pro priilipen te džal, ta so šaj kerđa.

Pre aver đives, oda has kurko, avri has avka džungales sar the idž. Delas brišind le jiveha. O dad, o Đulas, dikhelas pre čhajori u nakamelas pes leske la te mukhel andre ajsi džungipen. „Te nadžal ňikhaj. Dikh sar avri džungales,“ phenda la romňake. „Mindik odoj dodžala, ta ela cindí ži pro kokalos. A andre khangeri šil, mek šaj nasvalol.“

„Čak mi džal,“ phenda e romňi, „oda lakero ešebno priilipen.“

La čhajorake pes nakamelas te džal. Nekradeder uľahas khere paš e bov. Ale e daj sar te nadikhľahas sar hin avri, bičhađa la čhajora andre khangeri. „Čak dža, mri čhajori. Varesar odoj viľiker a paľis maj av khere.“

E Jolanka mindik dogeľa andre khangeri, ta sa cindíľa. O pavavune kamašľici, so la has pro pindre, has ajse cinde, hoj len šaj žmikindal. E čhajori pes thođa te terđol paš e rakľijora. Savore so has andre khangeri, has urde tates sar jevende. Tate lajbľiki, thule khosne (bambuchački) prekal o phike, tate khosne a ciracha. E čhajori maškar lende sar te uľahas nangi. Na likerđa but a la čhajora has šil, hoj nadžanelas, so te kerel. Hazdelas jekh pindro, paľis aver, phurdelas peske pro

vasta. Kajčak la has buter a buter šil, avka hazdelas o pindre sigeder. O rašaj pre late zadikhľa choľaha, bo o nipi dikhenas pre late a na pre leste. E čhajori našťik preačhíľa, bo la o šil marlas buter a buter.

O rašaj pre late zadikhľa choľaha, avľa kija late a čhinda la ajsi pal o šero, hoj e čhajori peľa pre phuv sar kašť a demada lake rat andal o nakh. Savore so has andre khangeri čak o jakha avri dine, so pes ačhíľa. Kajso vareso hoj te kerel o rašaj a mek andre khangeri, oda pes mek ňikhaj naačhíľa. E phureder gadži, so terđolas pal late, la hazďľa, čhida pre late o khosno, peskeri bambuchačka a geľa laha avri. „Hoj te na daran le Devlestar – rašaj, a kajso vareso te kerel andre khangeri,“ phenda le rašaske. Musaj te phenel, hoj kola omšatar imar but nahas. Varesave gore gele maj het a kole so odoj ačhíľe, ta šaj phenel, hoj užarnas, so ela odiľader.

E čhajori avľa khere sľadimen a zrudní. „Ta so pes ačhíľa?“ phučle o dad the e daj. Sar lenge e čhajori rozphenda sa, so laha kerđa o rašaj, ta o rom choľatar mište sa na rozphagerđa andro kher. Pre romňi chuťila a kamľa la te marel.

„Tu savoreske došaľi, bo ča la furt bičhaves andre khangeri. Ko kada šunđa, hoj o rašaj te marel le čhaven andre khangeri. Sar e čhaj nasvalola, ta dikheha

so me tuha kerava,“ vičinlas o rom pre romňi. Iľa o gerekos a kamľa te džal te marel le rašas. „Džav leske te rozmareľ o nakh, sar jov rozmarda la čhake.“

„So diľiňalíľal, tu kames te džal te marel le rašas? Ta se o gadže tut zamurdarna. Jon pre leste nadena e balvaj te zaphurdel, bar te kerla nadžanav so,“ a geľa vaš o Belas the o Kalmaňis, hoj les te namukhen ňikhaj.

Pre aver đives pes pal ňisoste avreste navakerlas, čak pal o rašaj the pal e čhajori. „Kada leske naodmukhava,“ vičinlas o Đulas, „jov mange avla andro vasta, ajci chudela, keci čak andre leste rešťola!“

Pregelala buter sar jekh čhon. Pre oda, so pes ačhíľa andre khangeri, pes polokes bisterďa. Avľa e Karačoňa. Andro gav pes sikhada o verdan le rašaskero. Kada kerlas sako berš pre Karačoňa the pre Patraďi. Bičhavas le kočíšis la goraha, so ke leste sogalinenas. Jon phirnas a kidenas le gadžendar o jandre. Varesave gadže len davkernas the o masa a thardí.

Kada kerlas andre savore gava, kaj likerlas e omša.

O Đulas has pro gav sar avľa o verdan.

„Šunen,“ phenda le kočíšiske the la gorake, „phenen le Lysyske (avka pes vičinlas o rašaj), hoj andre kada so leske anena, ži tosara te tašľol. A hoj te tašľol polokores. A koda chaľipen, so andre leste hin, hoj leske pro muj te demel. Kajci maľi, graja, gurumňa, baličhe, oda nane ňikas andro gav, a mek les hin čino. Jov pes naladžal te džal le gadžendar te žebrinel o jandre? Oda nakeren aňi nekčoreder Roma, so len nane so andro muj te thovel. Ma bisteren kada leske te phenel.“

„Sar oda tu vakeres pal amaro rašaj?!“ vichuťila o gadžo, so ipen anda o mas the o jandre.

„Avka, sar peske zasogalinel,“ odphenda leske o Đulas a geľa het.

O gadže čak bonďarnas le šerenca.

Kada pes ačhíľa andro berš 1937. E romňi so pes lake kada ačhíľa mek dživel. Sar manca vakerlas, ta lake pernas o apsa.

Venku je moko, padá sníh s dešťem. V Tolčemeši, to je malá vesnice na východním Slovensku asi dvacet kilometrů od Prešova, pod čergovským kopcem, nahofe, kde žijí Romové, bláto pokrylo všechny dvory. Cestou, kterou jezdí gádžové s vozy, odtud neprojeďeš. Je tam bláta až po kolena. A kolik je bláta venku, tolik se ho nanosí do domků.

Đulova desetiletá dcera Jolanka se před chvílí vrátila od zpovědi z kostela. Jen co přišla dovnitř, už na ni matka volala: „Pojď k peci. Všechno máš mokré, ať nenachladneš.“ A posadila ji na lavičku. „Tak co, holčičko moje, řekni, jak bylo v kostele.“

„Mami, proč farář seděl v takové budce a pořád se mě ptal, jestli jsem něco neukradla? Já jsem mu řekla, že jsem neukradla nic, jen když jsme si někde utrhlí jabko nebo hrušku, a pořád se mě ptal, jestli jsem mu něco neukradla a jestli mluvím sprostě. Co je to mluvit sprostě?“

„To je, když někdo říká škaredá slova, jako třeba strejda Tentejis. Ale ty jsi ještě malinká, na to nemysli. Mysli na to, jak půjdeš do kostela k přijímání. Zítra půjdete, že? Jen jdi, holčičko moje. Každý člověk chce jít, aby byl čistý, aby neměl hříchy.“

Dcarka tomu moc nerozuměla, ale když matka řekla, že má jít k přijímání, tak co mohla dělat.

Druhý den, byla to neděle, bylo venku stejně škaredě jako minulý den. Padal sníh s deštěm. Otec Đulo se díval na dcerku a nechtělo se mu pustit ji do takového nečasů. „Ať nikam nechodí. Podívej, jak je venku hrozně,“ řekl ženě, „než tam dojde, bude mokrá na kost. A v kostele je zima, ještě může onemocnět.“

„Jen ať jde,“ řekla žena, „je to její první svatě přijímání.“

Holčičce se jít nechtělo. Nejradší by byla zůstala doma u pece. Ale matka, jako kdyby neviděla, jak je venku, poslala dcerku do kostela. „Jen jdi, holčičko. Nějak to tam vydrž a potom přijď hned domů.“

Jolanka celá promokla, než došla do kostela. Hadvové botky, které měla na nohách, byly tak mokré, že je mohla ždímat. Holčička se postavila k bílým děvčatům. Všichni, co byli v kostele, byli oblečení teple na zimu. Teplé vesty, tlusté šátky, bambuchačky, přes ramena a vysoké boty. Jako by byla mezi nimi nahá. Netrvalo dlouho a začala jí být taková zima, že nevěděla, co dělat. Zvedala střídavě nohy, dýchala si na ruce. Jenže jí byla zima víc a víc, tak zvedala nohy rychleji. Farář se na ni zle podíval, protože ostatní lidé se dívali na ni, a ne na něj. Holčička nemohla přestat, protože s ní zima třásla víc a víc.

Farář se na ni zle zadíval, přišel k ní a vlepil jí takový pohľadek, až padla na zem jako

podťatá, praštila se a z nosu jí začla téct krev. Ostatní, co byli v kostele, jen vyvalili oči, co se to stalo. Že něco takového udělá farář, a ještě v kostele, to se ještě nikde nestalo. Jedna starší žena, která stála vedle ní, ji zvedla, přehodila přes ni svůj šátek a šla s ní ven.

„Že se nebojíte Boha – farář, a něco takového udělat v kostele,“ řekla farářovi. Nutno říct, že ze mše už nic nebylo. Někteří gádžové odešli hned a ti, kteří zůstali, čekali spíš jen na to, co bude dál.

Holčička přišla domů promrzlá a uplakaná. „Copak se stalo?“ ptali se otec s matkou. Když jim pověděla všechno, co jí farář udělal, muž málem zlostí rozmlátil všechno v domě. Vyskočil po ženě a chtěl ji zbit.

„Ty za všechno můžeš, protože ji pořád posíláš do kostela. Kdo to kdy slyšel, aby farář bil v kostele děti. Jestli holka onemocní, tak uvidíš, co s tebou udělám,“ křičel na ženu. Vzal kabát a chtěl jít na faráře. „Jdu mu rozbít nos, tak jak to udělal on naší holčičce.“

„Zbláznil ses? Ty chceš zbit faráře? Vždyť tě gádžové zabijou. Oni na něj nenechají ani větřík fouknout, i kdyby udělal nevim co,“ a utíkala za Bělou a Kalmanem, aby muže nikam nepustili.

Druhý den se nemluvalo o ničem jiném, než o faráři a holčičce. „To mu neodpustím,“ křičel Đulo, „až se mi

Ilustrační foto archiv RH

dostane pod ruku, tak dostane, co se do něj vejde!“

Uběhl víc než jeden měsíc. Na to, co se v kostele stalo, se pomalu zapomnělo. Přišly Vánoce. Ve vesnici se objevil farářův vůz. Měl takový zvyk každý rok na Vánoce a Velikonoce, že posílal kočího a ženu, kteří u něj sloužili. Ti chodili a vybírali od gádžů vejce. Někteří gádžové dávali taky maso a pálenku. Toto dělal ve všech vesnicích, kde sloužil mši.

Đulo byl právě ve vesnici, když přijel vůz.

„Poslouchejte,“ řekl kočímu a ženě, „řekněte Lysému (tak se jmenoval farář), ať se tím, co mu přinesete, do rána udusí. A ať se dusí pomalu. A ta jeho

chmativost, co v něm je, ať ho fackuje. Tolik polí, koní, krav, prasat, to nemá nikdo ve vesnici, a ještě je mu to málo. On se nestydí jít a žebrat od gádžů vejce? To nedělají ani ti nejchudší Romové, kteří nemají co do pusy. To mu nezapomeňte říct.“

„Jak to mluvíš o našem faráři?!“ vyskočil gádžo, který právě přinesl maso a vejce.

„Tak jak si zaslouží,“ odpověděl mu Đulo a šel pryč.

Všichni gádžové jen kroutili hlavami.

Toto se stalo v roce 1937. Žena, které se příběh týká, ještě žije. Když se mnou mluvila, plakala.

Přeložila Martina Vyziblová

Je třeba konkrétně řešit problémy nucené sterilizace romských žen a segregace romských dětí

Nový ministr – nový přístup?

V lednu tohoto roku se česká vláda ve svém programovém prohlášení přihlásila „k respektování svobod, ochraně lidských práv a práv menšin. Cílem je, aby základní práva a svobody byly účinně chráněny v praxi...“. S nástupem nového ministra školství na počátku právě uplynulého týdne a zasedáním Rady vlády ČR pro lidská práva v týdnu nastávajícím jsou vládní orgány symbolicky právě v období, kdy se celosvětově slaví Mezinárodní den lidských práv postaveny před řešení dvou závažných dlouhodobých problémů v oblasti jejich ochrany: nucené sterilizace romských žen a segregace romských dětí v oddělených třídách a školách.

Na podzim nově jmenovaní členové Rady vlády pro lidská práva budou 13. prosince (v době uzávěrky RH) hlasovat o podnětu Výboru pro lidská práva a biomedicínu, podle něž se má vláda veřejně omluvit romským ženám nuceně sterilizovaným v době komunistického Československa i po vzniku demokratické České republiky. Je to již třetí pokus podnět schválit. V červenci 2006 podnět nebyl o jeden hlas schválen předchozím osazenstvem poté, co se dva občanskí členové tohoto poradního orgánu vlády vzdali před hlasováním právě o tomto podnětu členství na protest proti diskriminačnímu postupu ministerstva školství vůči obhájci případu, který Velký senát Evropského soudu pro lidská práva později jednoznačně prohlásil za diskriminaci romských dětí. Po tomto extempore byl podruhé podnět podobného znění schválen z iniciativy samotných romských žen Radou vlády pro záležitosti romské komunity (jiného poradního orgánu vlády) v únoru 2007, po němž mělo následovat jeho předložení vládě. Vzhledem k tomu, že byl tento podnět z nikdy uspokojivě nevysvětlených důvodů ze strany ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamily Stehlikové „pozdržen“ a nikdy se nedostal do vlády, představuje současné jednání Rady vlády pro lidská práva zatím poslední možnost, jak se podnět požadující omluvu a odškodnění všech obětí zásahů do reprodukčních práv může ocitnout ve vládě.

Tento podnět je o to důležitější, že nově čelí i ty nemnohé oběti protiprávní sterilizace, kterým se podařilo opatřit právní zastupování dalším překážkám. Navzdory ustálené judikatuře senátu Nejvyššího soudu, který poprvé v roce 2003 a opakovaně v roce 2007 rozhodl, že nárok na finanční odškodnění za zásah do ochrany osobnosti se nepromlčuje, se kolegium Nejvyššího soudu v rozporu s principem právní jistoty rozhodlo, že na počátku roku 2008 zveřejní ve svojí „zelené sbírce“ nejdůležitějších rozhodnutí nikoli jeden z vlastních rozsudků (!), nýbrž rozsudek nižší soudní instance – Vrchního soudu v Olomouci. Podle rozsudku tohoto soudu se tento nárok promlčuje. To znamená, že senát „tři P. (soudci Pavlík, Puškinová a Podolka)“ Nejvyššího soudu je tímto novým rozhodnutím kolegia nucen rozhodovat do budoucna v rozporu se svojí vlastní judikaturou, která

vzbudila u řady žalobců – v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva – legitimní očekávání. Vzhledem k rozhodnutí kolegia Nejvyššího soudu budou zřejmě muset být tyto případy, včetně případů protiprávních sterilizací, v nichž nebudou naplněna „legitimní očekávání na finanční odškodnění za zásahy do ochrany osobnosti“ vyplývající z judikatury jeho vlastního specializovaného senátu, předloženy k posouzení Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Jak skončit se segregací romských dětí ve vzdělávání?

FIDH a Liga věří, že jmenování nového ministra školství Ondřeje Lišky bude spojeno s více veřejně viditelnou změnou ve vládní politice vůči vzdělávání romských dětí a že nový ministr prosadí do praxe závěry vyplývající ze závazného rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a další proti České republice, který byl již v Česku podroben v minulých týdnech veřejné diskusi.

Jedním z hlavních problémů, na který upozornila FIDH i ve svém písemném vyjádření podaném štrasburskému soudu v roce 2006, je problematika informovaného souhlasu rodičů v takovýchto případech, kdy někdy i sami nakonec zvolí pro své dítě segregovanou výuku. Tímto přístupem, který ovšem není zdaleka jedinou příčinou přetrvávající segregace, se neúspěšně po léta snažila argumentovat česká vláda, která veškerou vinu za současný neblahý stav v základním školství svalovala na zahraniční úroveň právě na takovéto rodiče. Tento problém stále zůstává jednou z hlavních překážek pro úspěšnou desegregaci.

Změna si vyžaduje průběžnou komunikaci, která založí vzájemnou důvěru mezi romskými rodiči, společenstvími a školskými institucemi. V tomto ohledu je důležité nastartovat dlouhodobou důkladnou informační kampaň zaměřenou na všechny subjekty ve školském systému tak, aby rodiče měli v budoucnu skutečnou možnost umístit svoje děti do takového prostředí, které jim umožní získat vyšší vzdělání bez ostrakizování a diskriminace, která je jedním z problémů při navštěvování majoritních tříd.

Jiří Kopal,
zastupující
generální tajemník FIDH
předseda Ligy lidských práv

Poznámka redakce:

Uvádíme tiskovou zprávu Mezinárodní federace lidských práv (FIDH) k nedávno uplynulému dnu lidských práv. Povšimněte si, prosím, podtrženého textu. Dvě osoby se vzdaly mandátu člena české Rady vlády pro lidská práva na protest proti tomu, že vláda (Paroubkova s ministryní Buzkovou v českém školství) odmítla jmenovat do rady navrženého Davida Strupka, advokáta romských žen soudících se ve Štrasburku. Těmi osobami byly Pavla Boučková a Kumar Vishwanathan.

Turecko – země obrovských rezerv

Šel jsem zahradami Šeherezády, jak nazývám zahrady zdejšího hotelu Meryam, k moři. Ty zahrady tak na mne působí i v tomto zimním čase. Silný vítr zvedal vlny do dvoumetrové výše a ty bičovaly molo a rozlévaly se po písčité pláži až k mým nohám. Podívaná, které se oči suchozemšťana nemohou nabažít.

Turecko je obrovská země a mému týdennímu pobytu tady byl vyměřen pouze malý úsek té podivuhodné krajiny, všude značené červenou vlajkou se zlatým půlměsícem a hvězdou.

Vlajky tu visí všude: na domech, z oken a balkonů, i na vrcholcích kopců. Turci jsou bezpochyby vlastenci.

Úsek méně vyměřený byl vymezen pobřežím Středozemního moře poblíž města Antalye, zvaným Tureckou riviérou, a divem přírody Pamukkale, česky „bavlněný zámek“, což jsou sněhobílé vápencové kaskády vytvářené po staletích na úbočí hory.

V sousedství další unikát, dobře zachované památky starořímského města Hieropolis ze druhého století po Kristu. Je tu dobře patrné „forum romanum“ i hlavní ulice lemovaná mramorovými sloupy, a ovšem – lázně. Neodmyslitelná část římských měst, místa společenských setkání a diskusí občanů, taky prý o sociálních otázkách. Scházeli se tu také nezaměstnaní. Už tehdy!

Památek na Římany je více. Jedním z nich je město Perge, poblíž pobřeží Černého moře, jehož historie se odvíjela od šestého století před Kristem až do šestnáctého století po Kristu.

Turci tu byli nejdříve pod nadvládou Řeků, potom Peršanů, než přišel Alexandr Veliký, vystřídáný Římany. Končí to Selčuky někdy v šestnáctém století.

Rozhodně to Turci neměli jednoduché. Ze všech těch vládců a nájezdníků jim zůstalo něco, co dohromady tvoří jejich kulturu. To není tak nepodstatné ani v dnešní době, kdy se hovoří o možnosti vstupu Turecka do Evropské unie. Rozhodně se nedá říci, že by Turecko nebylo vystaveno i vlivu evropské kultury, zejména řecké a římské.

Perge – zbytky římského města ze 4. století po Kristu poblíž pobřeží Černého moře

Zahrady hotelů v Antalyji na pobřeží Středozemního moře

Pamukkale – vápencové útvary na úbočí hory ve vnitrozemí

Jaké je Turecko dnes? Projíždí-li Evropan touto krajinou, dostí řídce obydlenou, může si konečně učinit představu, co se míní pojmem „turecké hospodářství“.

V sousedství docela výstavného domu nebo přepychového hotelu najdete bludné skládky nechtutně vyhlížejícího odpadu. S terénními úpravami kolem domů si Turci hlavu příliš nelámou.

Ve vnitrozemí, jen trochu stranou turistických tras, lze spatřit obyčejnou lidskou bídu a bezradě. Malá venkovská sídla tu silně připomínají romské osady východního Slovenska.

Tvrdí-li někteří politici, že Turecko by při eventuálním vstupu do Evropské unie ohrozilo její rovnováhu jinými civilizacími hodnotami, chudobou, svojí největší velikostí mezi členskými zeměmi, vztahem k menšinám a ženám, mohou mít docela pravdu.

Podstatné je však i něco jiného: Turci sami do Evropské unie vstoupit nechtějí, jak jsem zjistil při hovoru s některými z nich. Běžně používanou měnou jsou však eura. Zajímavé! Možná jsou Turci blíže Evropě než si zaujatý Evropan může myslet.

Text a foto
Karel Holomek

Jan Jařab ve vysílání rozhlasového studia STOP:

Zvláštní škola je pohodlné a špatné řešení

„Doufejme, že nový ministr školství bude mít odvahu razantně s naším školstvím zatřást a vnést do něj více takové flexibility, kterou školství nepochybně potřebuje.“ Řekl to vysílání studia STOP Českého rozhlasu 6 (29. 11.) Jan Jařab, pracovník kabinetu eurokomisaře Vladimíra Špidly, v reakci na nedávné rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, kterým po devíti letech skončil případ skupiny mladých Romů z Ostravska, v letech 1996 až 1999 přerazovaných do zvláštních škol.

„Zvláštní školy (dnes speciální, pozn. redakce) samy o sobě nejsou příčinou problému. Příčina je v tom, že romské děti přicházejí do první třídy špatně připravené, ve své většině nechodily do školky, protože dnes není školka povinná.“ Jařab nikterak nezlehčuje jejich problémy při nástupu do školy, ale ptá se, co s nimi: s problémy – i s dětmi. „Máme uplatnit takový ten škatulkovací prostor, který je v českém prostředí bohužel nesmírně oblíbený, to jest testovat, testovat, testovat, přerazovat, přerazovat na vedlejší kolej od začátku v šesti letech, a tím toho člověka odsoudit k tomu, že sice se naučí část a psát ve zvláštní škole, ale to je tak asi všechno. Anebo se máme snažit cílenou pomocí udržet žáka na škole základní, ale když ho tam pouze necháme a nebude tam ta cílená pomoc (...), tak se může stát (...), že na tom to dítě bude stejně špatně, ne-li hůře.“

Tato cílená pomoc se podle Jana Jařaba netýká jen romských dětí, ale také například dětí uprchlíků nebo dětí z jinak znevýhodněného prostředí. „My bychom neměli mít postoj takový, že se prostě ten, kdo nějakým způsobem selhává, vyřadí

nebo přeřadí. Tento postoj je navíc komplikován v posledních desetiletích tím, že se základní škola stala nesmírně náročnou (...). V podstatě to znamená, že děti, jejichž rodiče jsou na tom hůře co do formálního vzdělání, mají téměř nevyhnutelně problémy. A to nás bohužel staví před otázkou obecně konceptního přístupu ke školství: aby nebylo něčím, co hned na začátku vzdělávací dráhy vlastně upevňuje sociální rozdíly mezi lidmi. (...)

Na otázku moderátorky pořadu, v čem Jan Jařab spatřuje diskriminaci ze strany českého školství, uvedl, že v mnoha případech byly používány u školáků z menšiny testy, které byly testy majoritního myšlení. „Zda skutečně hodnotily jako schopnost toho dítěte se vzdělávat v normálním vzdělávacím procesu anebo spíše hodnotily, jak odpovídá v takovém prostředí představě českého školáka.“ Toť otázka. Když „(...) zjistíte, že takhle vysoké procento romských dětí končí ve třídách či školách, ze kterých je velmi obtížné postupovat

dál v dalším vzdělání, tak to musí být chyba společnosti. Ať už je to úmysl jednotlivců nebo toho systému, anebo není. V tom je pak nepřímá diskriminace (...), v tom výsledku.“

A ještě jednou Jan Jařab: „Myslím, že zvláštní školy nejsou například příčinou problému, ale bohužel jsou něčím, co ten problém dále zhoršuje. A myslím si, že jedno z mnoha opatření, které by stát měl činit, je investovat do předškolního vzdělávání romských dětí a dále pak do soustavy romských pedagogických asistentů a jiné asistence, aby se právě kritické období toho prvního roku nebo těch prvních několika let překonalo. (...) Vím ze zkušenosti vlastních, (...) ze statistik, že pokud ty děti procházely nultými ročníky, pokud byly připraveny na to, co je čeká v první třídě, tak procento dětí zařazených do zvláštní školy bylo minimální. Já si myslím, že zvláštní škola je prostě takové pohodlné a špatné řešení problému, který tu existuje a který se má řešit jinak, citlivěji a lépe.“ (av)

Nehorázný útok na Berušku a Ferdu Mravence

V minulém čísle RH jsme přetiskli článek Romana Křištofa z MFD, dnes zveřejňujeme i jeho reakci na ohlas publicisty Tomáše Vystrčila v MFD 28. listopadu.

Pod titulkem Nehorázný útok na Kateřinu Jacques (MFD 28.11.) polemizuje Tomáš Vystrčil s mým textem O zelenočerných a politice kýče a označuje jej za nactiutrháčský a hanebný. Zdůrazňuje zelenočerných, nikoliv zelených, jak píše Vystrčil. Že by redakční šotek? Těžko, protože polemik úplně opomenul „černou“ komponentu mého článku, což vypovídá o jeho jednostrannosti.

Tvrdím, že pokud někdo pravidelně chodí na konfrontační antináčkovské demonstrace, což Jacques s vervou činila, neprojevuje žádnou občanskou povinnost a statečnost (jak uvádí Vystrčil), ale podílí se na důvodech náckovské exhibice, která potřebuje antifu, stejně jako antifa potřebuje nácky. Oba tábory zapáleně vytvářejí seznamy nepřátel k likvidaci a obávám se, že v obou nacházíme psychologicky obdobné typy osobností s potřebou nepřítele. Tvrdím, že pro konfrontaci s nacisty má být použity ozbrojené síly. V Německu třicátých let pouliční bitky nacisty jenom posilovaly, nejinak je tomu

v Evropě i dnes. Pokud se půjdeme do ulic práť, zvítězí silnější a lépe organizovaní. Toho se však nebojíme, protože máme zástupy těžkooděnců, které nás oddělí. Tvrdím, že pokud při takovéto zábavě dostaneme od policisty přes ústa, můžeme si za to sami.

Tomáš Vystrčil uvedl, že přiznávám „po dvou a půl letech od zmíněného incidentu tuto účelově vykonstruovanou verzi (tj. že Jacques šla do konfrontace), která se stala předmětem trestního oznámení a žaloby, přestože stejně jako ostatní (jsem) mohl mnohokrát vidět záznam, na kterém je tato subtilní žena surově bita zjevně nepřičetným policistou...“. To se opravdu předmětem trestního oznámení a žaloby stalo to, že někdo tvrdil, že si Jacques konfrontaci sbírala politické body? To jsem netušil. Nevidím se však, že si s taktu beruškovsky formulovaným podáním orgány činné v trestním řízení neporadily.

Nebyl jsem se starostou Čunkem a jeho sekretářkou v kanceláři při jeho ferdovském chlubení se údajně vykasírovaným úplatkem a stejně tak jsem nebyl při konfrontaci policisty se sekční ředitelkou lidských práv Jacques. Nemohu vědět přesně, jak to bylo. Tvrdím však, že

i kdyby z prvního existoval videozáznam, nebyla by skutečnost o nic více jednoznačnější než v případě druhém, kdy záběry prolétly všemi dostupnými médii. Na prvním smyšleném záznamu bychom možná viděli exhibujícího starostu, na druhém vidíme mumraj a bitou demonstrantku. O motivacích (někdy-li skutkové podstatě) nám však videozáznamy příliš neapoví. Obsahem mého článku bylo však uchopení jiných obrazů, a to těch stvořených následnou medializací obou kauz. Tvrdím stále, že role jevená bezostyšnost při zaujetí oběti a následná rychlost kariéry oba politiky spojuje.

Nepovažuji za hanebné ani nactiutrháčské o takovéto podobnosti psát, byť je má interpretace „bití subtilní Jacques“ arcí jiná než výklad Tomáše Vystrčila. Považuji žvanění o opálených dělajících na ulici binec za stejně přiblblé jako demonstrativní přespávání v ubytovacích dlužníků nájemného a tvrdím, že se jedná o kýčářský postoj, kterým apeluje na dojmání se svých voličů politická Beruška a politický Ferda Mravenec, koalující v našem přítomném postkomunistickém hmyzisti.

Roman Křištof

u nás před 10 lety

Léta zanedbávaný problém

Od začátku prosince 1997 začala dlouhá a nelehká diskuse o budoucí české vládě, rozebíraly se důvody náhle vzniklé krize, hledali se její viníci na všech stranách a média začala (konečně) střízlivě hodnotit vládu Václava Klause. V hodnoceních samozřejmě nechyběl výčet záslužných činů tehdejšího premiéra, ale ani seznam problémů, kterým nevěnoval zaslouženou pozornost. Mezi takové palčivé problémy patřil i život Romů v České republice. V časopise Týden (8. 12. 1997) se tomuto „selhání“ Václava Klause v článku Romové: Léta zanedbávaný problém rozepsal Marek Wollner:

Ačkoli éra vládnutí Václava Klause byla poznamenána trvalým vyostřováním etnického napětí ve společnosti, bylo by nespravedlivé vinit z tohoto neutěšeného stavu výhradně odstoupivšího premiéra. Více či méně skrývaná animozita (předpoklad) „gadžů“ vůči „cikánům“ po revoluci prudce vyvěřela na povrch a obnažila kořeny léta zanedbávaného problému. Čeští politici se v podstatě smířili s tím, že právní postavení romské menšiny je u nás chráněno jednak Listinou základních práv a svobod, jednak článkem čísla šest v Ústavě.

Tyto články v české politické praxi znamenaly především to, že vláda každoročně rozdělovala granty nejrozličnějším romským organizacím, aniž by důsledně dbala o to, jak a na co byly skutečně využity. Romští podnikatelé si pak často stěžovali, že vláda podporuje „básničky“, zatímco oni nemají ani na lopaty, aby mohli dát práci nezaměstnaným Romům.

K bezstarostnému soužití mezi většinovým etnikem a Romy nijak nepřispěl ani zákon o občanství, který po rozpadu federace udělal z desítek tisíc Romů, kteří sice léta žili na území ČR, ale měli slovenské občanství, občany druhé kategorie. Ten se také stal opakovaně terčem kritiky mezinárodních institucí. Rozbuškou romské nespokojenosti, která vyústila až v masový odchod z republiky, pak byly především stále

brutálnější etnické čistky ze strany skinheadů, za něž – pokud byl vůbec někdo odsouzen – padaly neuvěřitelně směšné tresty.

Na celkovém klimatu společnosti, v níž kdekdo Romy automaticky považuje za příslušníky méněcenné rasy a přitom se jedním dechem odmítá považovat za rasistu, však nesou politici značný díl viny. Na politické scéně se až do vraždy soudánského studenta na pražských vysokoškolských koležích veřejně projevovaly odpor proti rasismu a jím motivovaným trestným činům nenosil.

Volební programy politických stran této otázky nevěnovaly ani zmínku, první reakci na nárůst etnického násilí byl až postoj vlády k brutální vraždě Roma Tibora Berkiho, kterého skinheadi na jaře 1995 umlátili baseballovými pálkami. Vláda tehdy schválila novelu trestního zákona, podle níž se zvýšily trestní sazby za rasové útoky.

Ačkoli Václav Klaus patřil mezi nejméně výraznější kritiky první verze Bratinkovy zprávy o situaci romské komunity, která je prvním serióznějším pokusem o řešení romského problému, podle Viktora Dobala, tehdejšího náměstka ministra Bratinky a Klausova permanentního kritika, v osobní rovině měl k Romům „vždycky blízko“. Každoročně například uvolňoval pro romské aktivity jisté finanční prostředky z rozpočtu, kterými jako předseda vlády disponoval, i z vlastních honorářů. (red)

Romea rozdala už podruhé

Literární ceny Mileny Hübschmannové

Literární soutěž vyhlásilo před dvěma lety krátce po smrti romistky Mileny Hübschmannové sdružení Romea, letos se konala podruhé. Pořadatelé oceňují, že své práce posílají autoři všech generací, i mladí Romové. „Z toho, že nezapomínají na svou řeč, by měla Milena Hübschmannová jistě radost,“ řekla předsedkyně sdružení Romea Jarmila Balážová.

V polovině prosince udělila porota v kategorii poezie první místo Ivě Vyskočilové, která není Romkou, ale v soutěži bodovala již loni. Druhé místo patří Slovákovi

Miroslavu Gergekovi a třetí Michalu Šamkovi. Z prozaických textů se nejvíce líbila práce Slovenky Jany Ferdinandové, na Slovensko putuje i třetí cena pro Lucii Čurejovou. Druhé místo patří Ignáci Zimovi.

Milena Hübschmannová (1933), přední česká romistka a zakladatelka romistických studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, tragicky zahynula před dvěma lety při automobilové nehodě v Jihoafričské republice. Zajímala se o romštinu, kterou se učila přímo v romských rodinách. (red)

KNIHY NA PRODEJ

Ilona Ferková: ČORDE ČHAVE / UKRADENÉ DĚTI

Romsko-česká kniha vyprávění ženy milující romský jazyk. S předmluvou Mileny Hübschmannové, jež autorce pomohla začít psát. **Cena 35 Kč + poštovné**

Ladislav Herák-Arpy: ZA MŘÍŽEMI

(pravdivá zpráva o intrikách a násilí za zdmi věznic). Zpověď člověka uvězněného ve valdické věznicí plná zdrcujících zážitků. **Cena 25 Kč + poštovné**

Vydalo SRNM, objednávky na telefoním čísle: 545 246 673 nebo na e-mailové adrese: rhangos@volny.cz.

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798, 545 581 206,
fax: 545 214 418, gsm: 608 972 782
e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram 2, 4, 9 zast. Tkalcovská, tram 3, 5, 11 zast. Dětská nemocnice.

MUZEUM
ROMSKÉ
KULTURY

Program na prosinec 2007

Výstavy:

Jednou večer – sny?

autorská výstava Věry Kotlárové
obrazy, které by mohly mluvit, když vy budete tiše...
Mladá absolventka FaVU MU, oboru kresba a intermedia,
ve své tvorbě čerpá ze zážitků všedních dní.

Manuš andre amende/ Kolik je v nás člověka

Karačona andre romaňi famelija / Vánoce v romské rodině
Pojďte s námi nahlédnout do romské domácnosti, usednout k štědrovečernímu stolu v kruhu romské rodiny a nechat se unést sváteční atmosférou. Výstava potěší také ty, kteří se rádi vydávají na cestu k pomyslnému Betlému. Prohlédnout si můžete hned několik dílek z dílny romských výtvarníků. Kromě těch vyřezávaných se můžete potěšit také u originálního betlému vyšivaného anebo jeslíček, které jsou přímo k nakousnutí – jsou totiž vyrobeny z chlebového těsta.
Výstava potrvá do 31. 1. 2008.

Řemesla našich předků/ Sikhlardi buti – somnakuňi buti

tradiční romská řemesla netradiční formou
Nástroje a výrobky jsou zde postaveny do kontrastu se současným komerčním pojetím řemesel. Výtvarný styl výstavy reflektuje silnou hypermarketovou kulturu.

Stálá expozice:

Příběh Romů (etapa 1939–2005)

na historické ose prezentuje hmotnou i duchovní kulturu Romů

V prostorách recepce Muzea romské kultury je otevřen obchůdek, kde lze zakoupit romskou a romistickou literaturu, CD s romskou tradiční i současnou hudbou a také výrobky romských řemeslníků.

Otevřeno: út-pá 10–18,
poslední vstup 17.15
ne 10–17, poslední vstup 16.15

Není vám lhostejné dění kolem vás? Chcete, aby se veřejnost dozvěděla nejen o problémech, které vás trápí, ale také o aktivitách romské komunity ve vašem bezprostředním okolí?

Pište nám na: rhangos@volny.cz

Romano hangos

Ke stažení:

Najdete nás na nových internetových stránkách SRNM:

www.srnm.cz

/cz/romanohangos.htm

Romano hangos si můžete objednat na tel. 545 246 673, e-mail: rhangos@volny.cz

PŘEDPLATNÉ ROMANO HANGOS

Příjmení a jméno:	Ulice, číslo domu:
PSC, místo:	Datum narození:
E-mail:	Telefon:
Název a sídlo peněžního ústavu:	Číslo účtu:
Název organizace:	Adresa:
IČO:	DIČ:
Počet objednaných výtisků:	Od čísla:
Způsob platby: ☐ hotově ☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:	
☐ složenkou ☐ bankovním převodem na fakturu	

Vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Francouzská 84, 602 00 Brno. IČO: 26908000; Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 35-1366180207/0100. Cena ročního předplatného je 200 Kč.

Společenství Romů na Moravě

Francouzská 84, 602 00 Brno
Tel.: 545 246 673, e-mail: srnm@srnm.cz

Vydávání Romano hangos
podporuje
Ministerstvo kultury ČR

Romano berš 2008

Nabízíme vám tímto k odkoupení unikátní romský kalendář Tibora Tonky, zhotoveného ve spolupráci s Muzeem romské kultury a Společenstvím Romů na Moravě.

Kalendář je unikátní v tom, že obsahuje původní jména Romů, což je evropská zvláštnost, neboť tato jména se takto objevují na veřejnosti poprvé. Těmto jménům přikládají Romové velkou vážnost, stejně jako mnohé jiné národy Evropy. Najdete v něm též krátké informace, týkající se života a zvyků Romů v časech dávno minulých i současných.

Kalendář je vybaven skvělými fotografiemi ze sbírek Muzea romské kultury, jež zachycují bohatou i krušnou historii Romů, vedle současných snímků. Jedním z autorů je Dr. Eva Davidová. Podrobnosti jsme zveřejnili již minulém čísle Romano hangos.

Máte jedinečnou příležitost tento kalendář získat za pouhých 100 Kč (+ poštovné). Objednávku s uvedením počtu kusů zašlete na adresu: Společenství Romů na Moravě, o.p.s., Francouzská 84, 602 00 Brno nebo na e-mail sekretariat@srnm.cz. Do objednávky vepište libovolný zvolený variabilní symbol (alespoň šestimístné číslo), např. datum narození, podle kterého můžeme vaši platbu identifikovat. Finanční částku odpovídající množství kusů (+ poštovné) zašlete na účet 35-1366180207/0100. Kalendáře budeme rozepisovat po připsání úhrady na náš účet.

Autor: Tibor Tonka, Francouzská 80, 602 00 Brno
tel.: 737 173 581

Za Společenství Romů na Moravě: Karel Holomek
tel.: 545 246 647

antidiskriminace.romea.cz

web proti diskriminaci
linka proti diskriminaci volejte 800 220 800

Romské internetové rádio vás pravidelně seznamuje s děním, které se dotýká romské problematiky. Zaposlouchte se do romských veršů. Ti, kteří věří ve věštby a horoskopy, mohou poznat svůj osud v pořadu věnovaném astrologii a magii. Vysílání je v češtině, romštině a angličtině.

Rádio Rota, V Tůních 11, 120 00 Praha 2
Tel./fax: +420 224 941 945, 7, 8